

**BO‘LAJAK LOGOPEDLARDA MOTIVATSION-QADRIYATLI
YO‘NALGANLIKNI RIVOJLANTIRISH USULLARI**

Shamsiyeva Sevvara Yusupovna

*Nizomiy nomidagi TDPU,
Logopediya kafedrasida o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘lajak logopedlarda motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlikni rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy usullari yoritilgan. Logoped mutaxassisini tayyorlash jarayonida kasbiy motivatsiya, insonparvarlik, pedagogik mas‘uliyat, empatiya, refleksiya va kasbiy qadriyatlarni shakllantirishning ahamiyati tahlil etilgan. Shuningdek, maqolada muammoli ta‘lim, interfaol metodlar, refleksiv faoliyat, treninglar, amaliy mashg‘ulotlar va loyihaviy yondashuvlar bo‘lajak logopedlarning kasbiy yo‘nalganligini rivojlantirishning samarali usullari sifatida asoslab berilgan. Mazkur usullarni ta‘lim jarayoniga izchil tatbiq etish bo‘lajak logopedlarning kasbiy tayyorgarligi, ma‘naviy-axloqiy qarashlari va shaxsiy kamolotini rivojlantirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: logoped, bo‘lajak logoped, motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlik, kasbiy motivatsiya, kasbiy qadriyatlar, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, refleksiya, empatiya, kasbiy tayyorgarlik.

Аннотация: В данной статье раскрываются теоретические основы и практические методы развития мотивационно-ценностной направленности у будущих логопедов. Анализируется значение формирования профессиональной мотивации, гуманизма, педагогической ответственности, эмпатии, рефлексии и профессиональных ценностей в процессе подготовки специалиста-логопеда. Также в статье обоснованы проблемное обучение, интерактивные методы, рефлексивная деятельность, тренинги, практические занятия и проектный подход как эффективные методы развития профессиональной направленности будущих логопедов. Результаты исследования показывают, что последовательное внедрение данных методов в образовательный процесс способствует развитию профессиональной подготовки, духовно-нравственных взглядов и личностного становления будущих логопедов.

Ключевые слова: логопед, будущий логопед, мотивационно-ценностная направленность, профессиональная мотивация, профессиональные ценности, педагогические технологии, интерактивные методы, рефлексия, эмпатия, профессиональная подготовка.

Annotation: This article highlights the theoretical foundations and practical methods for developing motivational and value-based orientation in future speech therapists. It analyzes the importance of forming professional motivation, humanism, pedagogical responsibility, empathy, reflection, and professional values in the process of training a

speech therapist. The article also substantiates problem-based learning, interactive methods, reflective activities, training sessions, practical classes, and project-based approaches as effective methods for developing the professional orientation of future speech therapists. The research results show that the consistent implementation of these methods in the educational process contributes to the professional training, moral outlook, and personal development of future speech therapists.

Keywords: *speech therapist, future speech therapist, motivational and value-based orientation, professional motivation, professional values, pedagogical technologies, interactive methods, reflection, empathy, professional training.*

Zamonaviy ta’lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri jamiyat ehtiyojlariga javob bera oladigan, kasbiy jihatdan yetuk, ma’naviy barkamol va ijtimoiy mas’uliyatli mutaxassislarni tayyorlashdan iboratdir. Ayniqsa, maxsus pedagogika va logopediya yo‘nalishida faoliyat yuritadigan mutaxassislar uchun bu masala yanada dolzarbdir. Chunki logoped nafaqat nutq nuqsonlarini bartaraf etuvchi mutaxassis, balki bolaning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi va ruhiy holatini qo‘llab-quvvatlovchi pedagog hamdir.

Shu nuqtai nazardan, bo‘lajak logopedlarni tayyorlash jarayonida ularning motivatsion-qadriyatli yo‘nalganligini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur yo‘nalganlik talabning o‘z kasbiga nisbatan ongli munosabatini, ichki qiziqishini, kasbiy faoliyatni qadriyatlar asosida tashkil etishga bo‘lgan tayyorligini va o‘z ustida izchil ishlashga intilishini ifodalaydi. U bo‘lajak logopedning nafaqat kasbiy kompetentligini, balki shaxsiy kamolotini ham belgilaydi.

Motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlik shaxsning ehtiyojlari, qiziqishlari, hayotiy maqsadlari, kasbiy intilishlari va ma’naviy qarashlarining yagona tizimda namoyon bo‘lishidir. U shaxsning ma’lum faoliyat turiga bo‘lgan ichki tayyorgarligini va ushbu faoliyatni ijtimoiy ahamiyatli qadriyatlar asosida bajarishga bo‘lgan intilishini ifodalaydi. Bo‘lajak logopedlar misolida bu tushuncha ularning bolalarga mehr bilan yondashishi, kasbining ijtimoiy ahamiyatini anglashi, pedagogik mas’uliyatni his qilishi va kasbiy rivojlanishga ehtiyoj sezishi bilan tavsiflanadi.

Motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlik tarkibida bir necha muhim komponentlar mavjud. Motivatsion komponent talabning tanlagan kasbiga bo‘lgan qiziqishi, kasbiy faoliyatga intilishi va ichki rag‘batini ifodalaydi. Qadriyatli komponent esa insonparvarlik, bag‘rikenglik, sabr-toqat, pedagogik odob, bolaga hurmat va kasbiy burch kabi tushunchalarni o‘z ichiga oladi. Refleksiv komponent talabning o‘z imkoniyatlari, faoliyati va rivojlanish istiqbollari tahlil qila olish qobiliyatida namoyon bo‘ladi.

Logopedning kasbiy faoliyati murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, nutqida turli nuqsonlari bo‘lgan bolalar bilan individual yondashuv asosida ishlashni talab qiladi. Bu esa mutaxassisdan yuqori darajadagi sabr, mehr, mas’uliyat va kommunikativ madaniyatni talab etadi. Shu sababli bo‘lajak logopedlarda faqat nazariy bilimlarni shakllantirish yetarli emas. Ularda kasbiy faoliyatga nisbatan chuqur ichki motivatsiya va mustahkam qadriyatlarga asoslangan munosabat ham bo‘lishi zarur.

Agar talaba kasbining mohiyatini chuqur anglamasa, logopedik faoliyatning ijtimoiy ahamiyatini his etmasa, kelajakda u o‘z ishiga yuzaki yondashishi mumkin. Bu esa kasbiy faoliyat samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Demak, oliy ta‘lim muassasalarida bo‘lajak logopedlarning motivatsion-qadriyatli yo‘nalganligini rivojlantirishga qaratilgan maqsadli usullarni qo‘llash zarur.

Motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlikni rivojlantirish usullari

Muammoli ta‘lim usuli. Muammoli ta‘lim talabalarning fikrlash faolligini oshirish, mustaqil xulosa chiqarish va kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Darslarda logopedik amaliyotga oid muammoli vaziyatlarni yaratish talabalarda kasbga nisbatan qiziqish uyg‘otadi. Masalan, og‘ir nutqiy nuqsonga ega bolaning rivojlanishida qanday metodlardan foydalanish yoki ota-onalar bilan hamkorlikni qanday yo‘lga qo‘yish kabi muammolar ustida ishlash bo‘lajak logopedning mas‘uliyatini kuchaytiradi.

Interfaol metodlardan foydalanish. Interfaol metodlar talabalarning ta‘lim jarayonidagi faolligini ta‘minlaydi va ularni erkin fikr almashishga, jamoada ishlashga va turli nuqtai nazarlarni hurmat qilishga o‘rgatadi. “Aqliy hujum”, “bahs-munozara”, “rol o‘ynash”, “keys-stadi”, “FSMU” kabi metodlar logoped tayyorgarligida samarali vosita hisoblanadi. Ayniqsa, rol o‘ynash usuli orqali talaba o‘zini logoped, ota-ona yoki bola o‘rniga qo‘yib ko‘radi. Bu esa empatiya va pedagogik sezgirlikni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Refleksiv tahlil usuli. Refleksiya bo‘lajak logopedning o‘z kasbiy rivojlanishiga tanqidiy va ongli yondashuvini ta‘minlaydi. Refleksiv tahlil jarayonida talabalar o‘z faoliyatini baholash, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, kelgusidagi rivojlanish yo‘llarini belgilash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Esse yozish, o‘z-o‘zini baholash varaqalari, amaliyot kundaliklari va yakuniy tahliliy suhbatlar refleksiv usullarning muhim ko‘rinishlaridir.

Pedagogik treninglar. Treninglar bo‘lajak logopedlarda muloqot madaniyati, stressga chidamlilik, hissiy barqarorlik va o‘zaro hamkorlik ko‘nikmalarini shakllantiradi. Logopedning kasbiy faoliyatida nafaqat bilim, balki bolaning ruhiy holatini his etish, uni ruhlantirish va ishonch uyg‘ota olish qobiliyati ham muhimdir. Shu bois kommunikativ va psixologik treninglar motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlikni rivojlantirishda samarali usul bo‘lib xizmat qiladi.

Loyiha usuli. Loyiha usuli talabalarda mustaqil izlanish, ijodkorlik, tashabbuskorlik va amaliy mas‘uliyatni rivojlantiradi. Masalan, logopedik mashqlar to‘plamini ishlab chiqish, nutq nuqsonga ega bolalar uchun rivojlantiruvchi o‘yinlar yaratish, ota-onalar bilan ishlash bo‘yicha tavsiyalar tayyorlash kabi loyiha ishlari talabaning kasbiy qiziqishini oshiradi. Bu usul orqali ular nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etishni o‘rganadilar.

Amaliy mashg‘ulot va kuzatuv usuli. Bo‘lajak logopedlarni kasbiy tayyorlashda amaliy mashg‘ulotlar va kuzatuvlar muhim o‘rin tutadi. Talabalarning maxsus ta‘lim muassasalari, bog‘chalar yoki reabilitatsiya markazlaridagi faoliyat bilan tanishishi ularning kasbga nisbatan ongli munosabatini shakllantiradi. Real muhitdagi kuzatuv va

amaliy ishtirok talabada mas’uliyat, mehr va kasbning ijtimoiy ahamiyatini chuqurroq anglash hissini kuchaytiradi.

Motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlikni rivojlantirish samaradorligi ushbu usullarni ta’lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish bo‘lajak logopedlarning kasbiy shakllanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Avvalo, talabalarda kasbga nisbatan barqaror qiziqish paydo bo‘ladi. Ikkinchidan, ular logopedik faoliyatning ijtimoiy ahamiyatini chuqurroq anglay boshlaydilar. Uchinchidan, empatiya, sabr, mas’uliyat, pedagogik odob va insonparvarlik kabi kasbiy jihatdan muhim sifatlar rivojlanadi. To‘rtinchidan, mustaqil fikrlash, o‘zini tahlil qilish va kasbiy o‘shishga intilish kuchayadi.

Shuningdek, motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlikning shakllanishi bo‘lajak logopedning kelgusidagi faoliyat samaradorligini ham belgilaydi. Chunki o‘z kasbini sevuvchi, qadriyatlar asosida ishlovchi va bolalar manfaatini ustuvor biladigan mutaxassis yuqori natijalarga erisha oladi.

Xulosa qilib, bo‘lajak logopedlarda motivatsion-qadriyatli yo‘nalganlikni rivojlantirish ularni kasbiy jihatdan yetuk, ma’naviy barkamol va ijtimoiy mas’uliyatli mutaxassis sifatida tayyorlashning muhim shartidir. Ushbu sifat logopedning kelajakdagi faoliyatida nafaqat bilim va ko‘nikmalar, balki insonparvarlik, mehr-shafqat, sabr-toqat, pedagogik madaniyat va kasbiy mas’uliyatning ham ustuvor bo‘lishini ta’minlaydi.

Muammoli ta’lim, interfaol metodlar, refleksiv tahlil, pedagogik treninglar, loyiha usuli hamda amaliy mashg‘ulot va kuzatuvlar bo‘lajak logopedlarning motivatsion-qadriyatli yo‘nalganligini rivojlantirishning samarali usullari hisoblanadi. Mazkur usullardan maqsadli va tizimli foydalanish oliy ta’lim tizimida sifatli logoped kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ayupova M.Yu. Logopediya.T., Faylasuflar jamiyati, 2007.
2. Diagnostika narusheniy rechi u detey i organizatsiya logopedicheskoy raboti v usloviyax doshkol`nogo obrazovatel`nogo uchrejdeniya -SPb., 2000.
3. S.Yu.Shamsiyeva The Impact of Community on the Personal Development of Children with Speech Impediments in Preschool Age. International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT) Vol. 20 No. 2 May 2020
4. S.Yu.Shamsiyeva MEMORY CHARACTERISTICS OF CHILDREN WITH SPEECH IMPAIRMENTS FORMATION OF. European international journal of pedagogics 19.11.2023
5. S.Yu.Shamsiyeva THE MAIN METHODS OF CORRECTING COMMUNICATIVE ACTIVITY IN CHILDREN WITH SPEECH IMPAIRMENT. American Journal of Interdisciplinary Research and Development. Volume 25, February, 2024
6. S.Yu.Shamsiyeva Features of Preparing Teaching Literacy Children with General Speech Underdevelopment . Eastern European Scientific Journal Ausgabe 1-2019

5-Iyun, 2026-yil

7. Shamsiyeva THE MAIN METHODS OF CORRECTING COMMUNICATIVE ACTIVITY IN CHILDREN WITH SPEECH IMPAIRMENT. American Journal of Interdisciplinary Research and Development. Volume 25, February, 2024

8. S.Yu.Shamsiyeva Development Of Future Speech Therapists In Pedagogical, Psychological And Professional Areas

